

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน

ตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในตำบลที่ดำเนินการในลักษณะการเป็นสหภาคประชาชน ที่มีผลงานสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลของหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้นแบบการขับเคลื่อนของกลุ่มผู้นำภาคประชาชนทั่วทุกภูมิภาค โดยเลือกศึกษา 2 ตำบล โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ

1. ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ของสภาองค์กรชุมชนตำบลต้นแบบที่มีการดำเนินงาน ในลักษณะการเมืองภาคประชาชน

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน ตำบล ในลักษณะการเมืองภาคประชาชนที่ทำให้ตำบลต้นแบบเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 2 เป็นการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาตำบลต้นแบบนั้นมาผสมผสานกับความรู้จากการขับเคลื่อนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ การมีเทคนิคช่วยการเรียนรู้ การมีกระบวนการที่สร้างให้คนเข้ามามีส่วนร่วม โดยนำทฤษฎีในเรื่องการจัดการความรู้มาสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้ นำหลักการของการประชุมอย่างสร้างสรรค์โดยมีวิทยากรกระบวนการเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ มีเทคนิคช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้หลักการความเชื่อที่ว่าทุกคนมีศักยภาพมีความสามารถฝังอยู่ในตัวเอง ความเป็นประชาสังคม การประชุมที่สร้างสรรค์ในเวทีการเรียนรู้ร่วมกัน การมีเทคนิควิธีการที่เปิดโอกาสให้คนได้คิด ได้แสดงความคิดเห็นอย่างมีคุณค่า ไม่ฆ่าความคิดของกันและกัน จะทำให้เกิดความรู้ใหม่ ร่วมคิดแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกันเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยต้องมีขั้นตอนในการสร้างการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยใช้หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนมาเป็นขั้นตอนสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ โดยเลือกตำบลที่จัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลแล้วของจังหวัดสมุทรสงคราม 3 ตำบล ใน 3 อำเภอ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสร้างการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนให้กับสภาองค์กรชุมชนตำบลเคลื่อนสู่การเป็นสภาการเมืองภาคประชาชน

ซึ่งการวิจัยทั้ง 2 ตอนมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

พื้นที่การศึกษา เลือกตำบลที่มีกระบวนการดำเนินการในลักษณะการเมืองภาคประชาชน 2 ตำบล โดยตั้งเกณฑ์การปฏิบัติที่เป็นต้นแบบ (Best Practice) เป็นที่รู้จักของนักปฏิบัติการขับเคลื่อนความเข้มแข็งภาคประชาชนไว้ดังนี้

1. เป็นตำบลที่มีการดำเนินการแก้ปัญหาของส่วนรวมร่วมกัน ในลักษณะของการเป็นสภาองค์กรภาคประชาชนมาก่อนการมี พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน เช่น การเป็นสภาผู้นำชุมชน
2. เป็นตำบลที่แกนนำเป็นผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนสภาอย่างเข้มแข็ง เป็นต้นแบบให้กับตำบลต่าง ๆ มาก่อนเกิด พ.ร.บ. สภาองค์กรชุมชน
3. แกนนำสภามีความสามารถในการสร้างแนวคิดสภาผลักดันเป็นนโยบายของประเทศได้

การที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะตำบลที่เป็นต้นแบบ 2 ตำบล ที่อยู่ต่างภูมิภาคกัน แต่เป็นที่รู้จักของนักขับเคลื่อนความเข้มแข็งการเรียนรู้ชุมชน ของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนในครั้งนี้ เพื่อศึกษากระบวนการและองค์ประกอบที่ทำให้ตำบลเกิดการขับเคลื่อนในลักษณะการเมืองภาคประชาชน ว่ามีจุดร่วมกันอย่างไร จุดแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งในกระบวนการศึกษาเชิงคุณภาพจะทำให้พบข้อมูลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และจะพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของภาคประชาชนที่อาจเหมือนหรือต่างกัน ซึ่งถึงแม้จะศึกษาตำบลต้นแบบแต่ผู้วิจัยก็จะได้พบข้อแตกต่างของ 2 ตำบล ให้เป็นทุนในการต่อยอดการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนของสภาองค์กรชุมชนตำบลนาร่องที่จะศึกษาต่อไป

วิธีการเลือก คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชน เสนอชื่อผู้มีคุณสมบัติเป็นที่มิวิทยาการกระบวนการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับแกนนำของตำบลนาร่องจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 7 คน เมื่อได้ที่มิวิทยาการกระบวนการแล้วได้มีการวางแผนการศึกษาตำบลต้นแบบที่มีสภาผู้นำชุมชน มีกิจกรรมจากแผนชุมชนที่มาจากการประชุมของคณะกรรมการสภาผู้นำ ผู้วิจัยและทีมวิจัยได้ช่วยกันนำข้อมูลตำบลต้นแบบต่าง ๆ มานำเสนอแล้วดำเนินการคัดเลือก โดยการให้แต่ละคนมีอิสระในการคัดเลือก ด้วยการให้ทุกคนมีสติ๊กเกอร์เป็นแต้มคะแนนคนละ 5 แต้ม ไปติดในช่องรายชื่อตำบลที่ต้องการจะศึกษาเชิงคุณภาพผลดังแสดงข้อมูลในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงข้อมูลการคัดเลือกพื้นที่การศึกษาตำบลวิจัยเชิงคุณภาพ

ทีมผู้จัด กระบวนการเรียนรู้ สภาองค์กรชุมชน ตำบลจังหวัด สมุทรสงคราม	ตำบลต้นแบบ				
	ต.ไม้เรียง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช	ต.เนินขี้ อ.แก่ง จ.ระยอง	ต.หนองสาหร่าย อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี	ต.ท่านางแนว อ.แวงน้อย จ.ขอนแก่น	ต.น้ำเกี๋ยน อ.ภูเพียง จ.น่าน
คนที่ 1					
คนที่ 2		-			
คนที่ 3					-
คนที่ 4					
คนที่ 5					
คนที่ 6				-	
คนที่ 7					
รวม	7	6	7	6	6

ได้ตำบลที่จะศึกษา คือ ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช และตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ซึ่งผู้นำของตำบลไม้เรียงคือนายประยงค์ รณรงค์ ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาผู้นำชุมชน ในปี 2547 และรางวัลเกษตรกรดีเด่นประจำปีในงานวันพืชมงคล 2552 ไม้เรียงเป็นศูนย์เรียนรู้ของประเทศไทย ซึ่งได้ผลักดันให้เกิดนโยบายของประเทศหลายประการ เช่น นโยบายให้ทุกหมู่บ้านต้องมีแผนชุมชนหมู่บ้าน ผลักดันให้เกิด พ.ร.บ. วิสาหกิจชุมชน เป็นต้น ส่วนผู้นำของตำบลหนองสาหร่ายคือนายศิวโรดม จิตนิยม ผลงานของตำบลซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบและเป็นศูนย์เรียนรู้ในเรื่องการทำงานแบบมีส่วนร่วมของภาคการเมืองท้องถิ่นกับกลุ่มแกนนำแผนแม่บทชุมชน จนเกิดการดำเนินงานในภาพของสภาผู้นำชุมชนแก้ปัญหาของตำบล ซึ่งนายศิวโรดม ได้รับเลือกเป็นตัวแทนภาคประชาชนพิจารณาแผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดในเขตภาคตะวันตก และได้รับเชิญเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานระดับชาติที่ต้องการผลักดันให้ชุมชนเกิดแผนแม่บทชุมชน การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติการเมืองภาคประชาชน เช่น เป็นวิทยากรของสถาบันพระปกเกล้า เป็นวิทยากรของคลังสมอง วปอ. และสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาหลัก คือ ประธานกรรมการสภาผู้นำชุมชนและคณะกรรมการสภาผู้นำชุมชนของตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช และตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป้าหมายรอง คือ หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และผู้แทนกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในตำบลที่เป็นสมาชิกสภาผู้นำชุมชนตำบล

เครื่องมือการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ผู้นำสภาชุมชนเป็นรายบุคคล แบบสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) กับผู้แทนคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนหรือผู้เข้าร่วมประชุมสภาองค์กรชุมชน และแบบสังเกตการจัดประชุมสภาของตำบลที่ทำการศึกษา

1. การสร้างแนวคำถาม

1.1 **ข้อคำถามการสัมภาษณ์** ผู้วิจัยใช้แนวคิดจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเป็นผู้นำ การสร้างการเรียนรู้พึ่งพาตนเองอย่างมีพัฒนาการต่อเนื่องจากการปรับกระบวนการทัศน์ การมีวิธีคิดวิธีปฏิบัติเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อการพัฒนาองค์กรให้มีเป้าหมาย มีแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาเป็นแนวในการตั้งคำถามในการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และประเด็นในการสังเกต เพื่อให้ได้คำตอบตามจุดประสงค์ของการวิจัย โดยการสัมภาษณ์นั้น สัมภาษณ์เจาะลึก 2 ตำบล ซึ่งมีแนวในการสัมภาษณ์ในหัวข้อต่อไปนี้

1.1.1 ศึกษากระบวนการทัศน์ของผู้นำสภาผู้นำชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตำบล จนจัดตั้งเป็นสภาผู้นำชุมชนตำบล ประวัติของประธานสภาผู้นำชุมชนตำบล เหตุผลที่ทำให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตำบล และการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองให้สามารถนำผู้อื่นให้มีการคิดและปฏิบัติตามได้จนถึงปัจจุบัน

1.1.2 ศึกษากระบวนการก่อเกิดสภาผู้นำชุมชน เช่น เป้าหมายในใจที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องการเห็นให้เกิดขึ้นเพราะอะไร มีแผนหรือขั้นตอนการดำเนินงานให้ได้ผลตามเป้าหมายหรือไม่อย่างไร กลยุทธ์ที่ทำให้มีผู้คิดทำเรื่องสาธารณะของตำบลตามที่ผู้นำการเปลี่ยนแปลงชักชวน กลยุทธ์การสร้างความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของการมีสภาการเมืองภาคประชาชน วิธีการจัดตั้งสภาองค์กรของชุมชน ที่ต่อยอดมาจากพื้นฐานกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและตำบลที่ผ่านมา ที่งานที่สำคัญมีใครบ้าง

1.1.3 ศึกษากระบวนการแผนยุทธศาสตร์ชุมชน เช่น ศึกษาร่องรอยการจัดกระบวนการแผนยุทธศาสตร์ของตำบล แนวคิด วิธีการ ผู้มีส่วนร่วม เอกสาร ศึกษาการนำแผน

ยุทธศาสตร์มาปฏิบัติ มีกระบวนการอย่างไร ใครเป็นหลักในเรื่องอะไร อยู่ในขั้นตอนใด ผลของการปฏิบัติเป็นอย่างไร ศึกษาการพัฒนาปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ตามสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลง

1.1.4 ศึกษากระบวนการเวทีประชาสังคมของสภาฯ เช่น รวบรวมข้อมูลการมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ของตำบล และข้อมูลการจัดแจ้งจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบล ศึกษาการนัดหมายประชุมของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบลเพื่อทำแผน สังเกตการณ์เวทีประชาสังคมของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ และการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล

1.1.5 ศึกษาภารกิจของสภาผู้นำชุมชนหรือสภาองค์กรชุมชนตำบล เช่น วิสัยทัศน์ เป้าหมายของสภาฯ ตำบลคืออะไร โครงสร้างของสภาฯ ตำบลเป็นอย่างไร แผนการปฏิบัติตามภารกิจ กิจกรรมตามภารกิจที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องคืออะไรที่จะดำเนินการใหม่ คืออะไร จะมีกลยุทธ์อย่างไร จุดแข็งที่ผู้นำภาคภูมิใจในการดำเนินการคืออะไร สำเร็จเพราะอะไร จุดอ่อนที่ยังต้องแก้ไขต่อไปคืออะไร อะไรที่จะมาช่วยให้สำเร็จได้ดียิ่งขึ้น

1.2 แบบสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาฯ และผู้เข้าร่วมประชุมสภาฯ ที่มีต่อเรื่องประโยชน์ของการมีสภาฯ การที่คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของสภาฯ ที่เป็นเรื่องของส่วนรวม เพื่อเชื่อมโยงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนาไปสู่กระบวนการเรียนรู้สภาองค์กรชุมชนของตำบลต้นแบบทั้ง 2 ตำบล ที่มีพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีแนวในการสนทนากลุ่มในหัวข้อต่อไปนี้

1.2.1 ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาฯ เช่น ประวัติของผู้เป็นที่งานอาชีพ หน้าที่ในตำบล เพราะเหตุใดท่านจึงเข้ามามีส่วนร่วมทำเรื่องส่วนรวมของตำบล ความคิดเห็นต่อการที่ต้องมีการเรียนรู้และการพัฒนาการเรียนรู้ของทีมงานมีในเรื่องใดบ้าง ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติกิจกรรมสาธารณะของตำบลที่ท่านเข้ามามีส่วนร่วม

1.2.2 ศึกษาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะกรรมการสภาฯ เช่น มาร่วมประชุมสม่ำเสมอหรือไม่ เพราะอะไร หลังจากประชุมแล้ว ท่านไปทำอะไรต่อจากการประชุมบ้าง ท่านได้ประโยชน์อะไรจากการมาประชุม ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการประชุมของท่านคืออะไร เมื่อปิดประชุมแล้วมีผู้ที่เข้าร่วมเวทีประชาสังคมไปปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้ประชุมกันหรือไม่ เรื่องอะไรบ้าง

1.3 แบบการสังเกต ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อสังเกตการจัดประชุมของสภาองค์กรชุมชนว่ามีการใช้หลักการประชาคมมาสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย เพื่อเกิดการเรียนรู้ แก้ไขปัญหาหรือความต้องการของตำบลร่วมกันอย่างไร ซึ่งมีแนวในการสังเกตในหัวข้อต่อไปนี้

1.3.1 สังเกตการณ์เวทีประชาสังคมาตามแผนการเตรียมการเวทีประชาสังคมา การมีประเด็นการพูดคุย การทำหน้าที่ของผู้นำสภากงศ์กรชุมชนตำบล พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของกรรมการสภากงศ์กรชุมชนตำบลหรือกรรมการกลุ่มองศ์กร และกระบวนการประชุม บรรยากาศการประชุมตั้งแต่ต้นจนจบ

1.3.2 ศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน สังเกตบรรยากาศการดำเนินวิถีชีวิตของคนในตำบลที่จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มาจากกระบวนการประชาสังคมา และแผนยุทธศาสตร์ของตำบล สังเกตความเป็นระบบเศรษฐกิจของตำบล ที่มีส่วนมาจากการดำเนินงานของสภากงศ์กรประชาชนสอบถามความเป็นเครือข่ายของกลุ่มองศ์กรต่าง ๆ ในตำบลกับสมาชิกองศ์กรบริหารส่วนตำบล ทีมบริหารของ อบต. และเจ้าหน้าที่ของ อบต. และดำเนินการเก็บข้อมูลลงพื้นที่ศึกษาตามแผน เก็บข้อมูลตามเครื่องมือร่วมกับทีมวิจัย

2. การตรวจสอบแนวคำถาม

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่สำคัญคือตัวของนักวิจัยเอง การสร้างเครื่องมือเป็นเพียงการมีแนวคำถาม แนวสัมภาษณ์ ประเด็นการสังเกต แต่เมื่อไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลให้แนวคำถามที่เตรียมไปอาจต้องมีการยืดหยุ่นได้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ที่ศึกษา แต่การสร้างเครื่องมือต้องมีการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อได้ความเชื่อมั่นในการคิดแนวคำถามเบื้องต้น หากมีการยืดหยุ่นก็ยังมีแนวความคิดจากการตรวจสอบเครื่องมือของผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้าน เมื่อผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตการประชุมสภา ทั้ง 3 แบบแล้ว ได้เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการวิจัยชุมชน นักพัฒนาชุมชนอิสระ และอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ทั้ง 2 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบ ในเรื่องประเด็นการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกต มีความเหมาะสมที่จะทำได้ข้อมูลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยผู้วิจัยนำประเด็นมาจัดเข้าสู่แบบฟอร์มความคิดเห็นเป็นรายชื่อ ว่าแต่ละข้อมีความเหมาะสมหรือควรปรับปรุงแก้ไข ถ้าควรปรับปรุงแก้ไขขอให้แสดงความคิดเห็นในช่องควรปรับปรุงมาด้วย (รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ และแบบฟอร์มเครื่องมือทั้ง 3 แบบ แสดงในภาคผนวก)

จากข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นของแต่ละท่านมาประมวลรวมเข้าด้วยกันแล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและพัฒนาการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จนเป็นเครื่องมือที่มีความสมบูรณ์ในการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประสานประธานสภาองค์กรชุมชนไม่เรียง นายประยงค์ รัตนรงค์ เพื่อนัดหมาย การลงพื้นที่ศึกษาในช่วงเดือนสิงหาคม – ตุลาคม 2552 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับการนัดหมาย นายศิวโรดม จิตนิยม ซึ่งเป็นผู้นำการก่อเกิดสภาผู้นำของตำบลหนองสาหร่าย และในปัจจุบัน ตำบลหนองสาหร่ายมีการจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลแล้ว ได้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาสภา เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และนัดหมายประธานสภาองค์กรชุมชนตำบล นายพลวรรดิ วรรณะ เพื่อศึกษาพัฒนาการของสภา และการประชุมสภา โดยลงพื้นที่ศึกษาในช่วงเดือนสิงหาคม – ตุลาคม 2552 โดยผู้วิจัยวางแผนการศึกษาในพื้นที่เป้าหมายร่วมกับแกนนำของตำบล เพื่อให้มี ช่วงเวลาที่เหมาะสมและได้ข้อมูลตามจุดประสงค์การวิจัย

ในการลงพื้นที่เพื่อศึกษาภาคสนามนั้น ผู้วิจัยมีทีมงานวิจัยจำนวน 4 คน เพื่อช่วยในการบันทึกข้อมูลเมื่อมีการสนทนากลุ่มย่อย ช่วยสังเกตการณ์ในการจัดเวทีประชุมสภา ช่วยสังเกตการณ์วิถีชีวิตของคนในตำบลที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาของสภา ช่วยในการเก็บ ภาพกิจกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้มีการทำความเข้าใจเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และวิธีการ เก็บข้อมูลให้กับทีมผู้ช่วยการวิจัยทั้ง 2 พื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการวิเคราะห์และจำแนกข้อมูล และนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการพรรณนา โดยมีกระบวนการดังนี้

1) จัดข้อมูลให้เป็นระเบียบ ทั้งในทางกายภาพและทางเนื้อหา พร้อมทั้งจะแสดงและ นำเสนออย่างเป็นระบบได้ ตามแบบการเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้นทั้ง 3 แบบ

2) การแสดงข้อมูลเป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกันตามกรอบแนวคิด ที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อบอกเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษา และตามความหมายของข้อมูล ซึ่งได้ถูกจัด ระเบียบไว้ดีแล้ว

3) การตรวจสอบการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้ง 2 ตำบล ผู้วิจัยนำกลับ ให้ผู้นำของชุมชนได้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้อธิบายก่อนการสรุปผลและการอภิปรายผล

การสรุปผล อภิปรายผล

การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความแม่นยำตรงของการวิจัยเป็นกระบวนการ หาข้อสรุป และการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูลการตรวจสอบข้อมูล นำวัตถุประสงค์เป็นกรอบในการสรุป โดยข้อสรุปและสิ่งที่ตีความนั้นจะอยู่ในรูปของคำอธิบาย เชื่อมโยงผลการศึกษากับทฤษฎีแนวคิดที่ได้ศึกษาในวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้ผลจากการศึกษาแล้ว ผู้วิจัยสะท้อนผลการศึกษาให้เวทีสภาองค์กรชุมชน ตำบลบทรอบ เต็มเต็มให้ผลการศึกษาศมบูรณ์ โดยการจัดเวทีประชาสังคม เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stake Holder) เข้าร่วมประชาสังคม โดยผู้วิจัยได้จัดทำสื่อนำเสนอที่น่าสนใจและเกิดความรู้ที่ชัดเจน

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

พื้นที่การศึกษา

เจาะจงเลือกตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้วยเหตุผลที่ว่าจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดของประเทศไทย มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทยขณะนี้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้มาท่องเที่ยวจำนวนมาก เป็นแหล่งอาหารคาวของประเทศไทย มีอาชีพที่หลากหลาย เพราะมีทุนธรรมชาติ ซึ่งมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแล มีการฟื้นฟูวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ให้เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดและประเทศ โดยการทำหน้าที่ของภาคประชาชนที่เป็นเจ้าของแผ่นดินเกิด และตัวผู้วิจัยเป็นคนทำงานภาคประชาชนของจังหวัด มีบทบาทในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบลของจังหวัดสมุทรสงคราม และมีบทบาทเป็นประธานสภาองค์กรชุมชนตำบล และรองประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดสมุทรสงครามด้วย ซึ่งจะทำให้ดำเนินกระบวนการวิจัยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ของจังหวัดได้อย่างแท้จริง

การเลือกตำบลศึกษาวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ขณะนี้จังหวัดสมุทรสงครามมีตำบลที่จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลแล้ว 12 ตำบล ใน 3 อำเภอของจังหวัด จึงเลือกดำเนินการอำเภอละ 1 ตำบล โดยใช้วิธีการให้ตัวแทนคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลที่จัดตั้งแล้ว ตำบลละ 2 คน ประชุมกำหนดเกณฑ์สภาองค์กรชุมชนตำบลที่ควรเลือกเป็นตำบลนำร่องสร้างการเรียนรู้ แล้วพิจารณาว่ามีสภาองค์กรชุมชนตำบลใดเข้าหลักเกณฑ์บ้าง ให้จัดลำดับ 1 - 3 ทั้งนี้ เพื่อให้การสร้างการเรียนรู้ตำบลนำร่องนั้นเกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วกว่าตำบลที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะต้องการถอดบทเรียนการสร้างการเรียนรู้ที่รวดเร็ว เพื่อนำผลไปสร้างการเรียนรู้ให้กับตำบลที่จัดตั้งแล้วแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจการจัดกระบวนการสภา และเตรียมขยายพื้นที่จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนให้ครบทุกตำบลต่อไป การเลือกตำบลนำร่องนี้มีเงื่อนไขเลือกอำเภอละ 1 ตำบล เพื่อกระจายการศึกษาตามอำเภอ เกณฑ์ที่ได้จากการประชุมของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดสมุทรสงคราม คือ มีการประชุมสภาอยู่เป็นประจำ มีกฎกติกาของสภาองค์กรชุมชนเกิดขึ้นแล้ว และมีผู้แทนจากกลุ่มองค์กรชุมชน หมู่บ้าน และเครือข่ายที่หลากหลาย

การคัดเลือกจึงได้ตัวแทนของอำเภอ อำเภอละ 1 ตำบล ดังนี้ อำเภอเมือง คือ ตำบลคลองเงิน อำเภออัมพวา คือ ตำบลบางนางลี่ และอำเภอบางคนที คือ ตำบลโรงหีบ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลที่ประกาศจัดตั้งแล้ว ตาม พรบ. สภาองค์กรชุมชนตำบล ศึกษาวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นกลุ่มที่แกนนำของตำบลได้เลือกมาร่วมประชาคมในเวทีการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนตลอดกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจำนวนตำบลละ 10 คน การเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการครั้งนี้มีเกณฑ์ให้ประธานและคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นผู้คัดเลือกกันเอง คือ

1. มีตำแหน่งเป็นประธานหรือรองประธานสภาองค์กรชุมชนตำบล
2. มีตำแหน่งเป็นเลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบล
3. เป็นตัวแทนกลุ่มระดับหมู่บ้าน
4. เป็นตัวแทนกลุ่มระหว่างหมู่บ้าน
5. เป็นตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ
6. เป็นตัวแทนคณะกรรมการที่ปรึกษาของตำบล

โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ คือ เป็นผู้เต็มใจเข้าร่วมเรียนรู้ มีบุคลิกภาพในการเป็นผู้กล้าแสดงออก เมื่อเข้าร่วมเรียนรู้ต้องนำกระบวนการมาจัดกระบวนการในตำบลต่อเนื่อง

เครื่องมือการสร้างการเรียนรู้

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้วิจัยกับกลุ่มแกนนำสภาองค์กรชุมชนตำบลของตำบลกรณีศึกษา 3 ตำบลของ 3 อำเภอ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้ง 3 ตำบล แล้วแกนนำผู้เข้าร่วมเรียนรู้ทั้ง 3 ตำบล นำกระบวนการที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติการในการประชุมสภาของตน เพื่อให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้สภาองค์กรชุมชนตำบล ทั้ง 3 ตำบล

เครื่องมือที่สำคัญของการสร้างการเรียนรู้ คือ

- 1) หลักสูตรการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชน สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนผ่านกระบวนการจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชนตำบล
- 2) แผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชนตำบล

เวทีที่ 1 การปรับกระบวนการทัศน์การเมืองภาคประชาชน

ปฏิบัติการเรียนรู้หลังการเรียนรู้

เวทีที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน

ปฏิบัติการเรียนรู้หลังการเรียนรู้

เวทีที่ 3 การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย แผนของสภาองค์กรชุมชน

ปฏิบัติการเรียนรู้หลังการเรียนรู้

3) แบบทดสอบการเรียนรู้ ก่อน – หลังการเรียนรู้ (Pretest – Posttest)

4) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมเรียนรู้ก่อนวัตกรรมการเรียนรู้ และแบบประเมินผลความคิดเห็นภาพรวมของกระบวนการเรียนรู้

5) การถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติการเรียนรู้แต่ละเวทีการเรียนรู้

การสร้างเครื่องมือการเรียนรู้

1. การจัดทำหลักสูตรการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนผ่านกระบวนการจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชนตำบล โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้ เพื่อการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ในลักษณะการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อจัดทำแผนการสร้างการเรียนรู้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ศึกษาการบริหารจัดการองค์กรตามแนวทุกคนชนะ (WIN WIN Situation) ซึ่งมีที่มาจากทฤษฎีเกมส์ (Gamer) โดย จอห์น ฟอน นิวแมน ที่นำแนวคิดที่ว่า จะมาแข่งขันกันทำไม มาจับมือกันดีกว่า มาประยุกต์ใช้ ซึ่งจะ使人เห็นประโยชน์แก่กัน ทำให้ทุกคนเป็นผู้ชนะ ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยภาคประชาชน การเมืองภาคประชาชนในรูปแบบของการเสริมสร้างกระบวนการประชาสังคม ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและความไม่สำเร็จของตำบลวิจัยเชิงคุณภาพ 2 ตำบล และศึกษาหลักการ ตัวอย่างการถอดบทเรียน (After Action Review : AAR) การติดตามผลประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม แล้วนำความรู้จากการศึกษาทั้งหมดมาประมวลเขียนเป็นหลักสูตรการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชน อันประกอบด้วย

- จุดประสงค์การเรียนรู้
- ขอบเขตเนื้อหาการเรียนรู้
- แผนการจัดการเรียนรู้
- การประเมินผลการเรียนรู้

2. ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม

แผนการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนผ่านกระบวนการจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชนตำบลที่จะนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนในการสร้างแผนการศึกษาดังนี้

2.1 การเตรียมข้อมูลพื้นฐานกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบลกรณีศึกษาจากเอกสารข้อมูลการจดแจ้งกลุ่มของสภาองค์กรชุมชนตำบลวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของกลุ่ม เพื่อเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม

2.2 เตรียมทีมงานสร้างกระบวนการเรียนรู้จำนวน 9 คน จากแกนนำของคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัด ซึ่งมีผู้แทนของตำบลที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้ ตำบลละ 2 คน ทีมคณะกรรมการสภาฯ จังหวัด 4 คน ทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้และการเข้าร่วมเป็นทีมวิทยากรกระบวนการสร้างการเรียนรู้ เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเก็บข้อมูล จากเวทีการเรียนรู้ จากการส่งเสริมให้มีกระบวนการปฏิบัติจริงในพื้นที่ นำบทเรียนมาเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับร่วมกัน ซึ่งเป็นการเตรียมการทีมงานวิจัยให้ทราบกระบวนการอย่างเป็นองค์รวม และร่วมกันวางแผนปฏิบัติการลงพื้นที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละตำบล

2.3 เตรียมออกแบบเวทีการเรียนรู้ร่วมกับทีมวิทยากรกระบวนการ และผู้มีประสบการณ์ในการออกแบบเวทีเรียนรู้ประชาสังคม เพื่อให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย มีประเด็นคำถามที่คมชัด กระตุ้นให้เกิดการใฝ่เรียนรู้ข้อมูล และการปฏิบัติการอย่างจริงจังในแบบฟอร์มการออกแบบการเรียนรู้

ลำดับที่	กิจกรรม	จุดประสงค์เวที	วิธีการจัด	ระยะเวลา	อุปกรณ์	การประเมินผล

ในการจัดทำแผนการเรียนรู้ จัดทำไว้ 3 เวทีการเรียนรู้ต่อเนื่องกัน และแผนการติดตามผลการปฏิบัติการของคณะวิจัยของแต่ละตำบล ซึ่งเมื่อมีการนำแผนไปปฏิบัติมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของในแต่ละเวที โดยไม่ทิ้งหลักการสร้างการเรียนรู้

1. สร้างแบบทดสอบการเรียนรู้ ก่อน - หลัง การเรียนรู้ (Pretest - Posttest)

เครื่องมือประเมินผลก่อน - หลังการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อทราบพื้นฐานความเข้าใจการเป็นประชาธิปไตยการเมืองภาคพลเมือง และกระบวนการประชาสังคม ก่อนการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ และศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่กลุ่มแกนนำของตำบลนำร่อง เกิดขึ้นหลังจากผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว แบบประเมินก่อน - หลังนี้จะใช้แบบเก็บข้อมูลเป็นสองชุด โดยมีประเด็นเพื่อการประเมิน ดังนี้

- 1) ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย และบทบาทการเมืองภาคประชาชน
- 2) ความตระหนัก แรงบันดาลใจ การเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมสภาองค์กรชุมชนตำบล
- 3) ความรู้ความเข้าใจเรื่องประโยชน์ส่วนรวม
- 4) ประสบการณ์การจัดเวทีประชาสังคม
- 5) กระบวนการจัดเวทีประชาสังคม
- 6) ความรู้ ความเข้าใจ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์
- 7) ความตระหนักในข้อมูลชุมชน
- 8) ความตระหนักการมีส่วนร่วมกระบวนการจัดทำแผนของชุมชน
- 9) ความคิดเห็นต่อคำว่าประโยชน์ของชุมชน
- 10) การมองจุดแข็งจุดอ่อนของชุมชน
- 11) การตีความเรื่องการพึ่งพาตนเอง
- 12) การเข้าใจบทบาทหน้าที่คณะกรรมการสภาฯ

การประเมินผลก่อนการอบรม เริ่มวันแรกของการอบรม คือ วันที่ 22 ตุลาคม 2552 ผู้วิจัยตรวจคะแนน นำเสนอให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบในเวทีที่ 2 การประเมินผลหลังการอบรม ประเมินในเวทีที่ 3 วันที่ 22 ธันวาคม 2552 ตรวจคะแนน นำผลที่ได้มาใส่คะแนนในช่องหลังการอบรม เปรียบเทียบผลจากการเรียนรู้ตามสมมติฐานข้อที่ 3 คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลจะมีการเรียนรู้การปฏิบัติบทบาทการเมืองภาคประชาชนมากขึ้น เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงในพื้นที่ โดยการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติแบบ Paired Sample t-test

1. สร้างเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละเวที เพื่อศึกษาว่ากระบวนการที่จัดในแต่ละเวทีนั้น กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกิดผลตามจุดประสงค์ของแต่ละเวทีอย่างไร เครื่องมือที่สร้างขึ้นเป็นแบบเดียวกันทั้ง 3 เวที เป็นแบบการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมการเรียนรู้ แบบสอบถามปลายเปิด โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นไว้ในแต่ละเวที

เมื่อจบเนื้อหาการเรียนรู้ ปิดเวทีการเรียนรู้แล้วจะพูดคุยกับตัวแทนผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องทั้ง 3 เวทีการเรียนรู้รวม และใน 3 เวทีที่ปฏิบัติจริงในพื้นที่

2. เครื่องมือ (ประเด็น) ในการถอดบทเรียน ซึ่งจะดำเนินการหลังจบเวทีการเรียนรู้ มีประเด็นที่พูดคุยกัน ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการเข้าศึกษาการจัดเวทีการเรียนรู้ของ 3 พื้นที่ใน ทุกครั้งหลังการเข้าร่วมเรียนรู้ของทั้ง 3 ตำบล

- จุดประสงค์ของเวทีนี้คืออะไร
- เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคืออะไรบ้าง
- มีกระบวนการวางแผนไว้อย่างไร
- ผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร
- กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้อะไรบ้าง มีร่องรอยให้เห็นอย่างไร
- อะไรคืออุปสรรคการทำงานครั้งนี้
- การจัดครั้งต่อไปจะแก้ไขอะไรบ้าง

การตรวจสอบเครื่องมือการเรียนรู้

เครื่องมือการทดสอบความรู้ก่อน - หลังการเรียนรู้ ใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือ คือ ตรวจสอบค่าความเที่ยง (Validity) คือ เครื่องมือนั้นสามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องวัดมาก น้อยเพียงใด คือ มีความเที่ยงด้านเนื้อหา โครงสร้าง และตามเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อแสดงให้เห็นทราบว่าเครื่องมือที่จัดทำขึ้นให้ผลในการวัดที่สม่ำเสมอ แน่นนอน คงที่ มากน้อยเพียงใด ความเป็นปรนัย (Objectivity) คือ ตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้เกณฑ์ การให้คะแนนและการแปลความหมายคะแนน

การตรวจสอบอำนาจจำแนก เป็นการจำแนกกลุ่มผู้ตอบได้ เพื่อศึกษาพัฒนาการของ การสร้างการเรียนรู้ และการตรวจสอบความยากง่าย (Difficulty) เพื่อศึกษาว่าเครื่องมือ นั้น มีความยากเกินไปหรือง่ายเกินไป

การตรวจสอบเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามก่อน - หลังการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการ เลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และอาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณีนิพนธ์ รวม 5 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพ ของเครื่องมือ โดยจัดทำแบบถามความคิดเห็นในแต่ละรายข้อดังนี้

แบบตรวจสอบเครื่องมือการประเมินผลก่อน – หลังการเรียนรู้

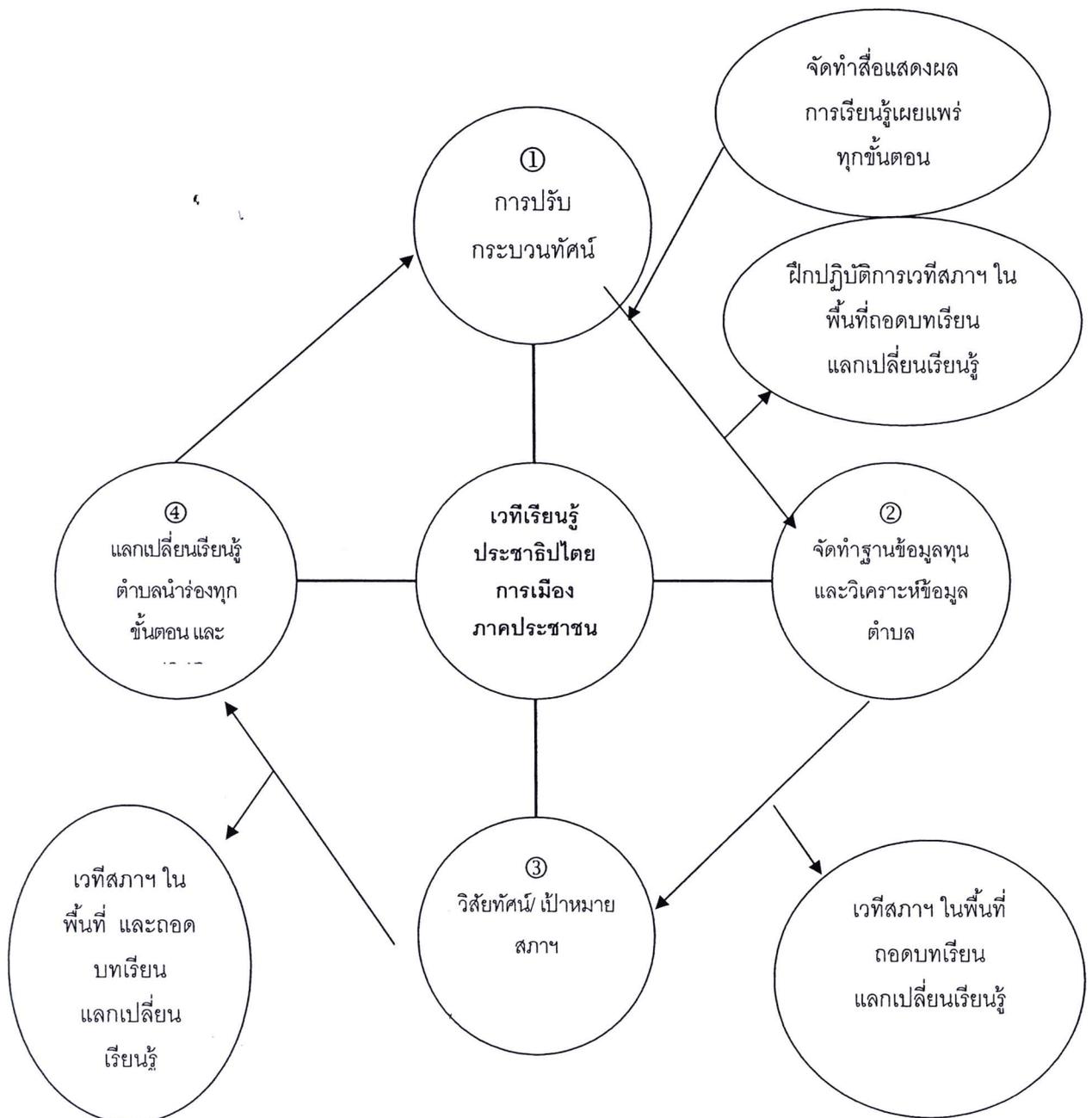
รายการการตั้งคำถาม และคำตอบ	ความคิดเห็น							
	ความถูกต้องตาม หลักการเขียน ข้อทดสอบ		การใช้ภาษาสื่อสาร ทำความเข้าใจ		ความยากง่ายในราย ข้อเสมอกัน		ตัวเลือกมี ความชัดเจน	
	เหมาะสม	ปรับปรุง	เหมาะสม	ปรับปรุง	เหมาะสม	ปรับปรุง	เหมาะสม	ปรับปรุง
ข้อ 1 ชุดที่ 1 - การตั้งคำถาม								
- การตั้งตัวเลือก								
คำตอบ								
ชุดที่ 2 - การตั้งคำถาม								
- การตั้งตัวเลือก								
คำตอบ								
ข้อ 2 ชุดที่ 1 - การตั้งคำถาม								
- การตั้งตัวเลือก								
คำตอบ								
ชุดที่ 2 - การตั้งคำถาม								
- การตั้งตัวเลือก								
คำตอบ								

เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ข้อคิดเห็นมาแล้ว ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงเป็นรายข้อให้สมบูรณ์นำไปทดลองทดสอบในเวทีการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัด 2 เวที เวทีละ 1 ชุด แล้วปรับปรุงจัดพิมพ์ เตรียมการนำมาใช้ในการประเมินผลก่อนการจัดการเรียนรู้ 1 ชุด และเตรียมไว้ประเมินหลังการเรียนรู้ 1 ชุด

เครื่องมือการสังเกตเวทีการเรียนรู้ ประเด็นคำถามปลายเปิด ประเด็นการถอดบทเรียน ใช้วิธีการตรวจสอบเครื่องมือในเรื่องความเข้าใจความยากง่ายของข้อคำถาม ภาษาความครอบคลุมเนื้อหาและความครอบคลุมกระบวนการเรียนรู้ของแบบเก็บข้อมูลทั้ง 4 แบบ ในขั้นนี้ผู้วิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาคุณสุวิณีนิพนธ์ พิจารณาความเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา และนำเครื่องมือที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน คนเดียวกับเครื่องมือก่อน - หลัง ตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้องการใช้เครื่องมือ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการวิจัยมีความถูกต้องมากที่สุด

การดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

เริ่มกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ เริ่มเดือนตุลาคม 2552 ถึงต้นเดือนมกราคม 2553 โดยดำเนินการตามกรอบแนวคิดขั้นตอนหลักสูตร การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนผ่านกระบวนการจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชน ตำบลตามแผนภาพ 6

แผนภาพ 6 กรอบแนวคิดขั้นตอนการสร้างนวัตกรรมกระบวนการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชน
ผ่านกระบวนการจัดทำแผนสภาองค์กรชุมชนตำบล

โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้โดยมีทีมงานวิจัยเข้าร่วมปฏิบัติการเริ่มจากเวทีที่ 1 ตามขั้นตอนการสร้างกระบวนการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนจนถึงเวทีสุดท้ายในแผน โดยมีคณะที่มหาวิทยาลัยกระบวนการสร้างการเรียนรู้และทีมแกนนำตำบลเป็นนักวิจัยปฏิบัติการ ร่วมเรียนรู้จากการปฏิบัติการในพื้นที่

2) ประเมินผลการดำเนินการเวทีการเรียนรู้ด้วยประเด็นคำถามปลายเปิด วิเคราะห์ผลการประเมิน สะท้อนผลการประเมินให้ผู้เข้าร่วมเวทีเรียนรู้ผลการประเมินร่วมกัน และมีการสังเกตการมีส่วนร่วมการเรียนรู้แต่ละเวทีด้วยแบบสังเกต นำผลมาประกอบการปรับปรุงแผนการเรียนรู้ครั้งต่อไป

3) ทีมแกนนำปฏิบัติการเรียนรู้ในพื้นที่เตรียมวางแผนก่อนการจัดเวทีปฏิบัติการตามแผน เมื่อปฏิบัติการจัดเวทีแล้วให้มีการถอดบทเรียนแต่ละเวที โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้สร้างการเรียนรู้จากการถอดบทเรียนแต่ละเวทีของแต่ละตำบล ในการถอดบทเรียนการจัดเวทีแต่ละครั้งจะมีการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับตำบลอื่น เติมเต็มกระบวนการเรียนรู้และเก็บสะสมผลงานในแฟ้มสะสมผลงาน

4) วิเคราะห์ผล อภิปรายผลการสร้างกระบวนการเรียนรู้

5) สรุปบทเรียนที่ได้จากการวิจัย ข้อเสนอแนะการพัฒนา นำไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์จากกระบวนการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมการมีส่วนร่วมสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยมีการประเมินผลเวทีการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือการสังเกต การสอบถามในเวทีการเรียนรู้ การศึกษาการจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ของ 3 ตำบลกรณีศึกษา ด้วยการสอบถามการวางแผนการดำเนินการ สังเกตกระบวนการในแต่ละเวทีที่ปฏิบัติจริงในพื้นที่ การถอดบทเรียนในแต่ละเวที พัฒนาการของการดำเนินการจัดเวทีการเรียนรู้ของแกนนำที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตลอดเวลา ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2552 ถึงเดือนมกราคม 2553 นำผลการประเมินผลแต่ละเครื่องมือมาหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงถอดเป็นองค์ความรู้ตามจุดประสงค์การวิจัยแต่ละข้อ และเชื่อมโยงกับผลงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการนำเสนอในรูปแบบของการอธิบายและพรรณนา